

Opinia Sekcji ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa w sprawie relacji międzypokoleniowych

(2005/C 157/28)

Dnia 29 stycznia 2004 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny, działając na podstawie art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, postanowił sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie relacji międzypokoleniowych.

Sekcja ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, sporządziła swą opinię 25 listopada 2004 r. (sprawozdawca: Jean-Michel BLOCH-LAINÉ).

Na 413. sesji plenarnej w dniach 15-16 grudnia 2004 r. (posiedzenie z 16 grudnia) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 143 do 2, przy 9 głosach wstrzymujących się, przyjął następującą opinię:

1. PREAMBUŁA

1.1 Ułożenie relacji międzypokoleniowych⁽¹⁾ jest w sposób oczywisty jednym z podstawowych czynników determinujących poziom spójności wszystkich społeczeństw, a więc i naszych, a w konsekwencji również i spójności kształtującej się wciąż całości geopolitycznej, jaką stanowi Unia.

1.2 Cechą charakterystyczną narodów europejskich jest starzenie się ich populacji. Zjawisko to oddziałuje na nie w sposób bardzo wyraźny i stawia przed nimi złożone wyzwania, które muszą one właściwie oszacować i podjąć w sposób możliwie precyzyjny i dalekowzroczny, nad którymi muszą zapanować w sposób możliwie uporządkowany i z odpowiednim wyprzedzeniem. Powinny one określić i wdrożyć działania, które można objąć nazwą „polityki pokoleniowej”⁽²⁾; chodzi tu nie o działania jednorazowe, punktowe i izolowane, lecz o ogólną, globalną i systemową strategię służącą w długofalowej perspektywie porozumieniu i solidarności między coraz liczniejszymi pokoleniami współistniejącymi ze sobą w ramach tego samego społeczeństwa.

1.3 Analiza obecnej sytuacji — niezależnie od specyfiki narodowej — nasuwa przekonanie, że do celu tego jest daleko. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny uważa, że problem ten ma kluczowe znaczenie dla przyszłości Europy i zamierza na stałe uwzględnić go w swych rozważaniach i w programie swych przyszłych prac.

Takie jest znaczenie i uzasadnienie niniejszej opinii, która ma na celu:

- przypomnienie szeregu stwierdzeń i przemysłów (część 2);
- przedstawienie pewnych wytycznych i zaleceń (część 3).

2. STWIERDZENIA I PRZEMYŚLENIA

2.1 Nikt nie powinien poczuć się urażony, jeśli sformułujemy następujące twierdzenie: podczas minionego półwiecza nasze państwa i ich wspólne instytucje nie wykorzystały w

sposób optymalny narzędzi i technik prognostycznych, bezprecedensowego arsenału udostępnionego im jako narzędzie koncipowania i realizowania polityki w omawianej dziedzinie w sposób jak najbardziej dostosowany do stopnia złożoności problemu.

2.1.1 Oczywiście, przedstawiając taki osąd należy wystrzegać się trzech skrajności:

2.1.1.1 Jedną z nich byłoby stwierdzenie, że precyzyjne prognozowanie to rzecz bardzo łatwa, co jest nieprawdą: owszem, osiągnięcia demografii pozwalają dzięki sprawdzonym metodom na zarysowanie wyraźnych tendencji w średniej i długiej perspektywie. Jednakże tak nakreślone prognozy mogą, jak powszechnie wiadomo, zmieniać się pod wpływem charakterystycznych się wysokim stopniem przypadkowości zmiennych ekonomicznych, socjologicznych i politycznych. Tak więc na przykład, jeśli współczynniki urodzeń i zgonów oraz przepływy migracyjne cechują się właściwymi sobie wahaniami, to zależą one także od takich zewnętrznych, ubocznych czynników, jak wzrost lub spowolnienie gospodarcze, brak bezpieczeństwa społecznego, ewolucja obyczajów, otoczenie polityczne i stopień zaufania obywateli do tego, co niesie im przyszłość. Co więcej, korzystając z danych demograficznych, eksperci opierają swoje główne hipotezy na wartościach średnich. Wartości te zaś różnią się w zależności od ekspertów, którzy je ustalają.

2.1.1.2 Drugą skrajnością byłoby niedoceniać oświeconych, długofalowych programów oraz sukcesów osiągniętych od pięćdziesięciu lat w dziedzinie zdrowia, ochrony socjalnej, solidarności, kształcenia, wyposażenia i infrastruktury, zagospodarowania przestrzennego, dialogu społecznego, życia stowarzyszeniowego itp.

2.1.1.3 Trzecia skrajność to pomniejszanie znaczenia kolejnych obiecujących, nowatorskich perspektywicznych inicjatyw realizowanych bądź inicjowanych przez Radę, Parlament Europejski i Komisję w wielu dziedzinach.

⁽¹⁾ Stosunki te rozpatrywane tu będą z wielu punktów widzenia — gospodarczego, społecznego, kulturalnego i politycznego.

⁽²⁾ Wyrażenie to (w oryginale francuskim *politique des âges de la vie* — przyp. tłum.) zapożyczono z raportu autorstwa Jeana Billeta przedstawionego francuskiej Radzie Społeczno-Gospodarczej w 2004 r.

2.1.2 Jednakże od zakończenia drugiej wojny światowej zaznaczał się brak przenikliwości i dalekowzroczności w odniesieniu do niektórych społecznie niebezpiecznych skutków starzenia się społeczeństw w naszych krajach. To zjawisko demograficzne wynika z połączenia dwóch tendencji przewidywanych i sygnalizowanych od dość długiego czasu: zwiększenia się długości życia oraz spadku liczby urodzeń. Nieunikniony charakter tych zjawisk, niezależnie od rozbieżności i subtelnych różnic diagnoz między ekspertami zajmującymi się prognostyką, nigdy nie był podawany w wątpliwość.

2.1.3 Nie zamykając oczu na rzeczywistość, nie można zaprzeczyć, że pojawiło się wiele niedociągnięć, przeoczeń i błędów przy prognozowaniu obecnego, utrwalonego i wymagającego natychmiastowych działań, stanu rzeczy — faktu coraz częstszej koegzystencji w państwach Unii trzech, czy nawet czterech, a już nie tylko dwóch pokoleń.

2.1.4 Dziedziny, w których wystąpiły takie luki w dostosowaniu, są niestety liczne. Między innymi można tu przytoczyć następujące przykłady:

— Finansowanie emerytur: w wielu Państwach Członkowskich, delikatnie mówiąc, problem ten był zbyt długo odkładany; został podjęty zbyt późno, pośpiesznie, w warunkach konfliktu, którego wcześniej można było uniknąć.

— Rola i wkład coraz liczniejszych grup wiekowych w funkcjonowanie przedsiębiorstw i administracji: doraźne środki podejmowane w celu rozwiązania problemów kadrowych i zmniejszenia kosztów eksploatacji nie uwzględniały w wystarczającym stopniu „szkód ubocznych” oraz niepożądanych efektów działań krótkofalowych.

— Kształcenie ustawiczne: zbyt często tu i ówdzie ignorowano obawy pracowników „starszych” związane z wydłużeniem okresu aktywności zawodowej.

— Urbanistyka, mieszkalnictwo, lokalizacja obiektów użyteczności publicznej i handlowych: w dominujących koncepcjach w tych dziedzinach często nie uwzględniano specyficznych potrzeb najmłodszych, najstarszych, rodzin pozostających razem czy rozdzielonych.

— Przekazywanie dziedzictwa materialnego: przepisy prawne i fiskalne praktycznie nie zostały przemyślane i dostosowane do rozwoju demograficznego.

— Stosunki między światem akademickim a światem pracy: w dziedzinie tej nieliczne państwa poszły naprzód o wiele wyraźniej niż większość, która odnotowuje opóźnienia.

— Zachowanie, docenianie, wykorzystanie i dzielenie się nabytym doświadczeniem i pamięcią: postęp technologiczny, nowe trendy w zarządzaniu i swoisty kult młodości nie pozwalały zwrócić wystarczającej uwagi na ryzyko roztrwonienia wiedzy, umiejętności, doświadczenia i pamięci.

— Kultura: być może zbyt gorliwie⁽¹⁾ nadaje się rozgłos nowym trendom w kulturze, nie dbając dostatecznie o odróżnienie tych, które wynikają z przemijającej mody, od tych, które stanowią trwałe osiągnięcie. Godzimy się na amnezję, pogardę, lęk, odrzucenie, a tym samym i na segregację pokoleń.

2.1.5 Użyteczność wskaźników socjalnych (ang. *welfare indicators*): EKES pozytywnie ocenia wyniki prac zajmującej się wskaźnikami podkomisji komitetu koordynacyjnego ds. ochrony socjalnej, w szczególności przedstawienie definicji proponowanych wskaźników (lub uściślenie definicji już istniejących); umożliwi to obecnie rozbitcie wskaźników na grupy wiekowe, w szczególności wskaźników dotyczących zagrożenia ubóstwem. Komitet podkreśla konieczność kontynuowania tych prac, szczególnie pod kątem uzupełnienia i utrwalenia zestawu wskaźników, który pozwoli na lepszą ocenę sytuacji poszczególnych grup wiekowych zarówno pod względem jakościowym, jak i ilościowym.

3. WYTYCZNE I ZALECENIA

3.1 Dlaczego w ostatnich dziesięcioleciach tak często pomijano milczeniem te realne i ważne kwestie? Jest to ważny i obszerny temat do refleksji socjologicznej i politycznej; nie tu miejsce na jego powierzchowne omawianie. Tak czy inaczej, EKES wyraża silne przekonanie, że jako organ konsultacyjny w mniejszym stopniu podlega presji i wymogom chwili bieżącej. Różnorodność jego członków, ich nawyk swobodnej i długofalowej współpracy, wymiany doświadczeń, wiedzy, informacji, dzielenia się troskami, pomysłami i ocenami, ich umiejętność proponowania odpowiednich metod, ich zakorzenienie i zaangażowanie w to, co określa się mianem „demokracji uczestniczącej” — wszystkie te potencjalne atuty i umiejętności otwierają przed Komitetem pole do działania w dziedzinach, którymi ma on zarazem możliwość i obowiązek się zająć. Przykładem takiej dziedziny są relacje międzypokoleniowe.

3.1.1 Zabierając głos w tak złożonej kwestii, należy zachować ostrożność i przytomność umysłu:

3.1.1.1 EKES musi dbać o to, by nie przekraczać granic swoich kompetencji i nie wyznaczać sobie celów przekraczających możliwości lub sprzecznych ze statutowymi zadaniami.

⁽¹⁾ Niekiedy kierując się względami czysto komercyjnymi.

3.1.1.2 Prognozowania (ang. *foresight*) nie należy utożsamiać ani z planowaniem, ani z futurologią.

3.1.1.3 Największe autorytety naukowe chętnie przypominają, że ich wiedza nie jest niczym innym, jak ciągiem błędnych teorii oczekujących na obalenie. Ekonomia — a tym bardziej socjologia — nie są naukami ścisłymi. Trudno zatem oczekiwać, że w formułowaniu prognoz społeczno-gospodarczych uda się uniknąć pomyłek.

3.1.1.4 Pośród wielu aspektów dziedziny relacji międzypokoleniowych część wymaga obecnie działań naprawczych; inne potrzebują zmiany kierunku, podczas gdy jeszcze inne domagają szeroko zakrojonych działań badawczych i wynalazczych. Ważne jest właściwe określenie wszystkich tych kategorii, rozróżnienie ich oraz, w każdym wypadku, unikanie niebezpiecznych lub jałowych utopii.

3.1.2 W celu osiągnięcia swoich celów w tej dziedzinie Komitet postanowił możliwie ściśle współpracować z instytucjami UE — Radą, Parlamentem i Komisją. Do podjęcia takiej decyzji skłoniły go argumenty wyłuszczone powyżej w punktach 2.1.1.3 i 3.1.2, wola przestrzegania zarówno litery, jak i ducha dokumentów instytucji UE oraz po prostu zdrowy rozsądek.

3.1.2.1 Problematyka relacji międzypokoleniowych jest szczególnie bogata. Na pierwszym etapie analizy można co najwyżej sporządzić ogólny jej zarys.

3.1.2.2 Komitet postanowił w niniejszej, pierwszej opinii zwrócić uwagę instytucji unijnych na listę tematów do refleksji, które mogłyby on podjąć razem z nimi, jeśli tego pragnęły, w ramach wspólnie ustalonych procedur, pozwalających na koordynację działań w tych kwestiach. Lista ta obejmuje następujące zagadnienia (nie są tu one uszeregowane według ważności):

- zakres, znaczenie i ograniczenia roli i odpowiedzialności rodziny w przyszłym porządku społecznym — dzieci, dorośli, rodziców czy dziadków;
- dostęp kobiet do rynku pracy oraz publicznych placówek zapewniających opiekę nad dziećmi;
- samotność i izolacja w społeczeństwach europejskich — osoby starsze⁽¹⁾, młodzież społecznie upośledzona, ubóstwo dzieci;
- kontrakty i solidarność międzypokoleniowa: jak znaleźć słuszne — tj. uwzględniające przyszłościową perspektywę — rozwiązania społeczne i polityczne wobec presji

⁽¹⁾ Por. m.in. opinia EKES w sprawie: „Siódmy Ramowy Program Badań: Zapotrzebowanie na badania nad zmianami demograficznymi – jakość życia osób starszych oraz potrzeby technologiczne”, sprawozdawca – Renate HEINISCH, CESE 1206/2004, wrzesień 2004 r.

bieżących okoliczności oraz faktu, że przyszłe pokolenia nie mogą same bronić swych interesów;

- planowanie miast i formy budownictwa mieszkaniowego a relacje międzypokoleniowe: jak się okazuje, wdrażane w ostatnich latach koncepcje i decyzje w dziedzinie urbanistyki i gospodarki mieszkaniowej często nie uwzględniały pojawienia się istotnych potrzeb poszczególnych pokoleń. Chodzi tu między innymi o problemy stwarzane przez:
 - (pozytywny) rozwój niezależności mieszkaniowej osób starszych oraz ich relacji z młodszymi pokoleniami — dziećmi i młodzieżą;
 - wymuszone koniecznością współdzielenie przez samotnych młodych dorosłych (studentów, młodych pracowników) mieszkań rodzinnych, nie przeznaczonych do tego celu;
 - zakwaterowanie tzw. „trudnych” rodzin w warunkach innych niż izolujące i tymczasowe.
- możliwości i konieczność odegrania pozytywnej roli przez „demokrację uczestniczącą” w kształtowaniu relacji międzypokoleniowych.

3.2 Komitet postanowił, że w niedalekiej przyszłości z większą precyzją przywoła w formie sugestii dwa aspekty ogólnego tematu, nadające się także do wspólnej refleksji z instytucjami Unii, o ile wyrażą one na to zgodę.

3.2.1 **Długość okresu aktywności zawodowej** — to jedna z kwestii najlepiej ilustrujących brak jasności widzenia i krótkowzroczność państw europejskich w zakresie wyzwań stwarzanych przez dawno temu przewidziany proces starzenia się społeczeństw.

3.2.1.1 Skrócenie czasu trwania kariery zawodowej prowadzi do utraty potencjału gospodarczego, społecznego i kulturowego. Nie przyniosło ono spodziewanych efektów w dziedzinie podziału pracy i wzrostu zatrudnienia wśród młodzieży. W wielu krajach było natomiast postrzegane i wykorzystywane jako środek obliczony na krótką metę.

3.2.1.2 Uprzedzenia i przesady doprowadziły do tego, że zarówno wśród osób podejmujących decyzje polityczne, jak przedsiębiorców oraz w opinii publicznej, panuje niesłuszne przekonanie, że starsi pracownicy są niezdolni do przystosowania się do rozwoju techniki produkcji czy metod zarządzania i hamują postęp wydajności.

3.2.1.3 Jednakże od wielu lat formułowano stosowne analizy, przestrogi, trafne zalecenia. Należy tu podkreślić przede wszystkim dalekowzroczność, ciągłość i jakość prac Komisji w tej trudnej kwestii. Należy również przywołać odpowiednie prace prowadzone przez OECD i wiele instytucji badawczych, organizacji zawodowych oraz przez rady społeczno-gospodarcze różnych państw.

3.2.1.4 Cała gama działań, które należy podjąć w celu odwrócenia niekorzystnej tendencji, jest już dzisiaj dobrze opracowana i znana: zapewnić większą zdolność do zatrudnienia wśród starszych pracowników poprzez udoskonalenie metod kształcenia ustawicznego; poprawić jakość miejsc pracy oraz bardziej uelastyczyć godziny pracy w celu zapewnienia większej równowagi między pracą a życiem prywatnym; dążyć w przedsiębiorstwach i administracji do zatrudniania personelu w różnym wieku; podnieść samoocenę najstarszych pracowników; wzmocnić działania na rzecz ochrony ich zdrowia; zapewnić, w dłuższym okresie, lepsze planowanie kariery; tworzyć zachęty poprzez system emerytalny i podatkowy.

3.2.1.5 Rada Unii Europejskiej m.in. w Lizbonie i Sztokholmie wezwała do działań zachęcających europejskie społeczeństwo do wydłużania okresu aktywności zawodowej na zasadzie dobrowolnego wyboru.

3.2.1.6 W większości krajów — poza nielicznymi wyjątkami — sytuacja wygląda jednak zgoła inaczej:

— istnieją aspekty systemu podatkowego i systemu ochrony socjalnej oraz umów zbiorowych obowiązujących w poszczególnych firmach lub na szczeblu krajowym, które, *explicite* czy *implicite*, w dużym stopniu sprzyjają wcześniejszej emeryturze;

— deklaracje i zamiary wyrażane na posiedzeniach Rady w praktyce nie znajdują odpowiedniego odzwierciedlenia w samych Państwach Członkowskich.

3.2.1.7 Panuje powszechna zgoda co do tego, że odwrócenie tendencji i zmiana bieżących praktyk nie dokonają się cudownie z dnia na dzień.

Rzeczywiście, z powodu siły przyzwyczajenia, różnorodności typów, wielkości i „kultur” przedsiębiorstw i administracji, z powodu normalnych i usprawiedliwionych trudności w dialogu społecznym na taki temat, gdzie nie można — chyba że za cenę kompletnej porażki — głosić po prostu zniesienia osiągnięć społecznych, pożądany rozwój sytuacji zakłada wdrożenie dość złożonych strategii globalnych. Przemiana taka może się dokonać tylko w dłuższej perspektywie. Jest to kolejny powód, żeby nie tracić czasu i bezzwłocznie opracować i wdrożyć takie strategie.

3.2.2 **Komitet wzywa instytucje odpowiedzialne w Unii za podejmowanie decyzji politycznych** — to jest Parlament i Radę — do zaangażowania się w sposób bardziej jasny, konkretny i czynny w państwach, które je wybrały lub mianowały, na rzecz większej zgodności między słowami a czynami. Powinno to — we wspólnym interesie Unii Europejskiej, która postawiła sobie za cel stanie się przodującą gospodarką świata — prowadzić je do:

— zlokalizowania w obowiązujących w danych państwach systemach prawnych lub systemach umów, przepisów, które jednoznacznie lub w sposób zawołowany stają na przeszkodzie dobrowolnemu przedłużaniu okresu aktywności zawodowej;

— upowszechniania — skuteczniejszego i w szerszym zakresie niż to ma miejsce dzisiaj — sensownych zaleceń Komisji oraz do szybszego, bardziej zdecydowanego wdrażania jej dyrektyw;

— prowadzenia działań informacyjnych, zachęcających i perswazyjnych, skierowanych do osób podejmujących decyzje oraz partnerów gospodarczych i społecznych, lepszych kontaktów z mediami w ich krajach.

3.2.3 **Przywrócić równowagę między poszczególnymi grupami wiekowymi Europy:** wystarczy tu jedynie wspomnieć niezwykle alarmujące perspektywy zarysowane w wielu badaniach naukowych dotyczących do wpływu spadku płodności i liczby urodzeń na demografię Unii Europejskiej: niewystarczające odnawianie pokoleń, którego na pewno nie zrekompensuje przyrost wynikający z imigracji powoduje tylko osłabianie pozycji Europy w świecie, zaś w samej Europie — prowadzi do trudności gospodarczych i finansowych oraz ryzyka niepożądanych podziałów i konfliktów między generacjami.

3.2.3.1 Jeśli założyć, że przywrócenie równowagi między grupami wiekowymi w państwach europejskich powinno stanowić cel długofalowy, wynika z tego, że Unia Europejska powinna przedsięwziąć zakrojone na szerszą skalę działania na rzecz zwiększenia współczynnika urodzeń w państwach wchodzących w jej skład i, w tym celu, zwrócić większą uwagę na politykę prorodziną w Państwach Członkowskich. Nie można by wtedy zarzucić Unii braku zainteresowania sprawami rodziny: Europejska Rada Ministrów wielokrotnie składała propozycje w zakresie polityki rodzinnej. Jednak wytyczne formułowane na szczeblu unijnym pozostają fragmentaryczne i są obliczone na cele, które, chociaż usprawiedliwione i interesujące, są bardzo ograniczone⁽¹⁾.

3.2.3.2 Większe i lepsze zaangażowanie w takiej dziedzinie nie będzie oczywiście łatwe: polityka prowadzona przez Państwa Członkowskie jest niezwykle zróżnicowana; polityka pronatalna jest bardzo kosztowna; ostatecznie zaś, zarówno wśród ekspertów, jak i wśród osób podejmujących decyzje, występują silne różnice poglądów co do oceny efektywności i wydajności takiej polityki. EKES ocenia jednak, że rozważania takie, mimo swojej wagi, nie mogą uzasadniać utrzymującego się braku zainteresowania instytucji europejskich.

⁽¹⁾ Rodziny w trudnym położeniu; opieka nad dziećmi; urlop macierzyński i wychowawczy itd.

3.2.3.3 Komitet uważa za pożądane, aby instytucje te określiły w omawianej dziedzinie rzeczywistą strategię uwzględniającą liczne wymiary zagadnienia, zaś w szczególności aby zachęcały Państwa Członkowskie do prowadzenia polityki prorodzinnej mającej za zadanie przywrócenie na dłuższą metę równowagi pomiędzy grupami wiekowymi w Państwach Członkowskich Unii.

3.2.3.4 EKES jest gotów i pragnąłby tylko współpracować, czynnie i w miarę swoich możliwości, w działaniach, których wymagałyby takie kroki, gdyby zostały podjęte.

4. WNIOSKI

4.1 Społeczeństwa Europy oraz budowane przez nie wspólnie społeczeństwo europejskie stoją i stawać będą w obliczu ryzyka podziałów na gruncie społecznym, politycznym, etnicznym i kulturowym. Należy dołożyć wszelkich starań, aby nie dołączyły się do nich groźby konfliktów międzypokoleniowych.

4.2 Problemy powstające na gruncie relacji międzypokoleniowych siłą rzeczy mają charakter długofalowy. Taki sam charakter winny też mieć poszukiwane rozwiązania.

4.3 Wielorakość i złożoność związanych z poszczególnymi sektorami aspektów, które należy uwzględnić w podejściu do tego zagadnienia, nie zwalnia z obowiązku opracowywania i wdrażania z odpowiednim wyprzedzeniem globalnych i systemowych rozwiązań; w tej dziedzinie bowiem, jak i w wielu innych, realia nie są od siebie niezależne, nie dają się rozpatrywać osobno. Podkreślić trzeba również, że właściwe podejście do zagadnień relacji międzypokoleniowych przyniesie wymierne, pozytywne efekty ekonomiczne.

4.4 Niewątpliwie w pewnych kwestiach pośpiech nie jest wskazany; nie należy również — rzecz jasna — naruszać reguł wynikających z zasady pomocniczości; wolno jednak liczyć na to, że ani sama Unia Europejska, ani Państwa Członkowskie nie będą w swych działaniach kierować się kunktatorstwem ani minimalizmem.

4.5 Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny przywiązuje dużą wagę do tej tematyki, która — choć wyraźnie zaczyna skupiać na sobie coraz więcej uwagi — ciągle jeszcze nie zyskała należnego miejsca w świadomości politycznej państw i Unii.

4.6 Niniejsza opinia stanowi odpowiedź na następujące wyzwanie: przyczynić się do zwiększenia stopnia konsultacji w tej istotnej kwestii, która wymaga skoordynowanych i długofalowych działań wielu podmiotów, oparcia się presji krótkofalowych interesów, stałego, konstruktywnego zaangażowania. Celem jest stopniowe wypracowanie **nowego paktu między pokoleniami na obszarze Unii Europejskiej** ⁽¹⁾.

4.7 Niniejsza opinia bynajmniej nie jest ostatecznym dokumentem. Nie rości sobie pretensji do przedstawiania gotowych rozwiązań. Proponuje natomiast powzięcie długofalowego projektu, który potrwa przez pewien czas.

4.8 Na obecnym etapie Komitet postuluje zorganizowanie w realnym terminie publicznej debaty na ten tak obszerny temat. W konferencji takiej mogliby wziąć udział między innymi decydenci polityczni, przedstawiciele instytucji europejskich, reprezentanci społeczeństwa obywatelskiego oraz eksperci. Komitet jest gotów podjąć i zrealizować taką inicjatywę.

4.9 Swe prace w tej obszernej dziedzinie Komitet może i musi prowadzić w nieustannej ścisłej współpracy z instytucjami Unii.

Bruksela, 16 grudnia 2004 r.

Przewodnicząca

Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Warto przypomnieć, że interesujący w tym kontekście jest raport grupy wysokiego szczebla z maja 2004 r. na temat przyszłości polityki społecznej w rozszerzonej Unii Europejskiej.